

نقش شرکت های چند ملیتی (فراملی) بر توسعه ی کشورهای در حال توسعه

مؤلف:

اشرف حدادادی

کارشناس ارشد حقوق بین الملل

انتشارات جنگل

سرشناسه	خدادادی، اشرف - Khodadady, Ashraf
عنوان و نام پدیدآور	نقش شرکت‌های چند ملیتی (فراملی) بر توسعه‌ی کشورهای در حال توسعه / تألیف: اشرف خدادادی
مشخصات نشر	تهران: جنگل، جاودانه، ۱۳۹۵
مشخصات ظاهری	۱۶۸ ص.
شابک	۹۷۸-۶۰۰-۳۱۶-۵۶۵-۶
وضعیت فهرست نویسی	فیبا
موضوع	شرکت‌های چند ملیتی - کشورهای در حال توسعه
موضوع	International Corporations - - Developing Countries
موضوع	شرکت‌های چند ملیتی
موضوع	International Business Enterprises
موضوع	شرکت‌های چند ملیتی - کشورهای در حال توسعه
موضوع	Corporations - - Developing Countries
رده‌بندی کنگره	HD۳۹۳۱.۴۷ ۱۳۹۵
رده‌بندی دیویی	۶۵۸/۴۰۱۲
شماره کتابشناسی ملی	۴۳۸۱۵۳۱

عنوان کتاب: نقش شرکت‌های چند ملیتی (فراملی) بر توسعه‌ی کشورهای در حال توسعه
تألیف: اشرف خدادادی
ناشر: انتشارات جنگل، جاودانه
ناظر فنی: امین لشکری
نوبت و سال چاپ: اول، ۱۳۹۵
قطع و تیراژ: وزیری، ۱۰۰۰ نسخه
قیمت: ۱۰۰۰۰۰ ریال
شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۳۱۶-۵۶۵-۶

<http://www.junglepub.org>
[email: info@junglepub.org](mailto:info@junglepub.org)

تلفن: ۰۲۱-۶۶۴۸۶۱۱۵-۹-۶۶۴۸۲۸۳۰
۰۳۱-۳۳۲۰۵۰۶۷-۳۳۲۰۳۸۰۰-۹

«حق چاپ برای مؤلف محفوظ است»

پیشگفتار

شکر و سپاس خداوندی را که مجالی حاصل فرمود تا بتوانم گامی هرچند کوچک در راه علم و دانش برداشته و این کتاب را تألیف نمایم.

در ابتدا شایسته است که از استاد ارجمندم آقای دکتر فخرالدین ابوییه به خاطر راهنمایی‌های خردمندانه‌شان تقدیر و تشکر نموده و از درگاه ایزد منان عمری با عزت و سرشار از موفقیت برای‌شان خواستار می‌باشم.

همچنین از اساتید بزرگوaram چون، آقای دکتر حسین اسدی، آقای دکتر احمدرضا بهنیاfer، آقای دکتر علیرضا حسنی، آقای دکتر داوود داداش‌نژاد و آقای دکتر محمد دهقان، یار منون و سپاسگزارم و از آقای مهندس محمد عباسی و از همسرم دکتر محمد عباسی نیز ممنون و متشکر هستم.

با آرزوی موفقیت و بهروزی برای همه‌ی مردم سرزمینم ایران.

اشرف خدادادی

کارشناس ارشد حقوق بین‌الملل

پائیز ۱۳۹۵

شرکت‌های چندملیتی (فراملی) از اواسط قرن بیستم فعالیت خود را آغاز نمودند. این شرکت‌ها حوزه‌ی فعالیت خود را فراتر از مرزهای کشوری که تابعیت آن را داشتند، گسترش داده، باعث تغییرات بنیادی در نظام اقتصادی جهان گشتند. پس از جنگ جهانی دوم (۱۹۴۵ م) این شرکت‌ها، به‌گونه‌ای چشمگیر رشد و تکثیر یافتند، به‌طوری‌که امروزه این اشخاص حقوقی به‌عنوان، عاملان اصلی سرمایه‌گذاری بین‌المللی شناخته می‌شوند.^۱ سابقه‌ی تاریخی شرکت‌های تجاری به اوایل قرن پانزدهم میلادی بازمی‌گردد. شرکت‌های هودسن بی^۲ و کمپانی هند شرقی^۳ نمونه‌هایی از این شرکت‌ها در قرن نوزدهم می‌باشند.^۴

شرکت‌های چندملیتی^۵ یا شرکت‌های فراملی^۶، مؤسسات تجاری هستند که با ایجاد مجتمع‌ها، کارخانه‌های متعدد در کشورهای مختلف و عرضه تولیداتشان به بازارهای جهانی، در سطح بین‌المللی فعالیت دارند.^۷ این شرکت‌ها دارای خصیصه‌ی وحدت کارکردی بوده، که از کنترل یک شرکت مادر^۸ بر شرکت‌های فرعی^۹، نشأت می‌گیرند. تابعیت شرکت‌های چندملیتی، برای تعیین مقررات کشوری می‌باشد که شرکت در آن‌جا به ثبت رسیده باشد.^{۱۰} یکی از عوامل سحرگیری این شرکت‌ها، به وجود آمدن بحران سرمایه در کشورهای صنعتی بوده است. از آن‌جایی که در کشورهای صنعتی انباشت سرمایه خودبه‌خود افزایش می‌یافت، کشورهای بوداییافته دنیا، به این فکر افتادند، تا این سرمایه‌ها را در سایر نقاط جهان از جمله کشورهای در حال توسعه‌ای که از فقر اقتصادی و تکنولوژی رنج می‌بردند و در مقابل، منابع معدنی و انسانی بسیاری داشتند، به کار گیرند، تا بتوانند سود خود را بیش‌ازپیش افزایش دهند.^{۱۱} می‌توان گفت که تأثیر و نقش شرکت‌های

۱- نجفی، بهزاد، حقوق تجارت بین‌المللی، شرکت‌های فراملی و حقوق مصرف‌کنندگان، صص ۹ و ۸.

2- Hudson's Bay Company.

3- East India Company.

۴- الهی، همایون، کارتل‌های چندملیتی و توسعه‌یافتگی، ص ۱۵.

5- Multinational Corporation.

6- Transnational Corporation.

۷- حجازی، محمدعلی، حمایت دولت‌ها از اشخاص حقوقی، سهام‌داران و شرکا آن‌ها در مقابل تعرض بیگانه، ص ۱۸.

8- Mother Company.

9- Subsidiary Company.

۱۰- ارفع‌نیا، بهشید، حقوق بین‌المللی خصوصی، جلد اول، ص ۱۲۶.

۱۱- اسدی، حسینی، مباحثی مختصر در مورد عرصه‌های مختلف شرکت‌های چند ملیتی، صص ۸ و ۷.

چند ملیتی زمانی آشکار می‌شود که کشورهای در حال توسعه به دلیل ازدیاد جمعیت، کمبود سرمایه، نیاز به دانش فنی و تکنولوژی مدرن و به‌منظور اجرای پروژه‌های زیربنایی، اکتشاف، استخراج منابع طبیعی و به دلیل دستیابی به توسعه زیرساخت‌ها، نیاز مبرم به سرمایه‌گذارهای خارجی دارند. این کشورها، خواهان سرمایه‌گذاری مستقیم شرکت‌های چند ملیتی در کشورهایشان هستند، چرا که آنان آگاه شده‌اند، که از این طریق پیشرفت اقتصاد، رشد تولید، ایجاد اشتغال، کسب تکنولوژی و ارتقای کیفی مدیریت به ارمغان آورده می‌شوند. کشورهای در حال توسعه با تصویب قوانین مطلوب و جذاب در معاهدات دو جانبه و چندجانبه با سرمایه‌گذاران خارجی، تسهیلات متنوعی را برای آنان پیش‌بینی می‌نمایند. اگرچه این شرکت‌ها نقش مثبتی در توسعه‌ی کشورهای در حال توسعه داشته‌اند، ولی به دلیل ثروت عظیم، قدرت زیاد و زمان‌دهی پیچیده، کشورهای در حال توسعه نگران از دست دادن حاکمیت و استقلال ملی می‌باشند، چرا که آن‌ها به این موضوع واقف هستند، که این شرکت‌ها می‌توانند، بر فرهنگ، بان، آید، مسائل سیاسی و اقتصادی کشورهای میزبان تأثیر بگذارند. برای رفع این نگرانی‌ها، به‌منظور کنترل فعالیت شرکت‌های چند ملیتی، تلاش‌هایی در سطح بین‌المللی به‌صورت پیش‌نویس و قطعنامه‌ها شده است. همچنین امروزه شرکت‌های چند ملیتی نیز آموخته‌اند، که می‌توان با رعایت نظم عمومی کشورهای میزبان و همسو شدن با قوانین داخلی آن‌ها، که پذیرای سرمایه هستند، بدگاه منفشان را نسبت به خود تغییر داده، نگرش مثبت را جایگزین دیدگاه قبلی نمایند. کشورهای در حال توسعه نیز با پیش گرفتن سیاست آماده‌سازی فرهنگی، اجتماعی، ایجاد بستر امنیت، تضمین حمایت و احترام به حقوق مکاتبه‌ی بیگانگان شرایط سرمایه‌گذاری مستقیم این شرکت‌ها را در کشورهایشان فراهم نموده‌اند. در چند دهه‌ی گذشته تاکنون کشورهایی مثل مالزی، سنگاپور، تایوان، هنگ‌کنگ، چین و کشورهای دیگر در حال توسعه برای رسیدن به فرایند توسعه، این سیاست‌ها را به کار گرفته‌اند. نکته‌ی حائز اهمیت این است، که تصور می‌شود، سرمایه‌گذاری‌های خارجی که از جانب شرکت‌های چند ملیتی عمدتاً صورت می‌پذیرند، در کشورهای در حال توسعه می‌باشند، درحالی‌که این پندار اشتباه بوده، چرا که این شرکت‌ها، ۷۵ درصد از سرمایه‌ی خود را در کشورهای توسعه یافته سرمایه‌گذاری می‌نمایند.^۱

۱- حاتمی، علی، کریمیان، اسماعیل، حقوق سرمایه‌گذاری خارجی در پرتو قانون و قراردادهای سرمایه‌گذاری،

لازم به ذکر است که اگر دولت میزبان، یک شرکت چندملیتی را به خاطر منافع عمومی کشورش، سلب مالکیت کند و آن را ملی اعلام نماید، این شرکت چندملیتی می‌تواند، با مراجعه به مراجع بین‌المللی مثل دیوان داوری ایکسید، اتاق بازرگانی بین‌المللی، آنسیترال و یا با استفاده از طرق دیگر، حقوق از دست رفته‌ی خود را احیاء سازد. همچنین، دولت میزبان نسبت به سلب مالکیت کردن سرمایه‌گذار خارجی مسئولیت بین‌المللی داشته، باید با پرداخت غرامت به‌صورت فوری، کامل و مؤثر جبران خسارت بنماید.^۱

۱- نیک‌جاه، جواد، جبران خسارت در حقوق بین‌الملل سرمایه‌گذاری، ص ۸۱.

فهرست مطالب

عنوان	صفحه
فصل اول: مروری بر ادبیات موضوع	۱
بخش اول - مفهوم شرکت‌های چندملیتی	۲
مبحث اول - مبانی شرکت‌های چندملیتی	۲
گفتار اول - تعریف شرکت‌های چندملیتی	۲
گفتار دوم - تاریخچه شرکت‌های چندملیتی	۴
بخش دوم - مفهوم توسعه و توسعه‌یافتگی	۸
مبحث اول - تاریخچه توسعه	۹
گفتار اول - معنی لغوی توسعه	۹
گفتار دوم - تعریف توسعه	۱۰
گفتار سوم - ابعاد توسعه	۱۰
مبحث دوم - توسعه اقتصادی	۱۱
گفتار اول - تعریف توسعه اقتصادی	۱۱
گفتار دوم - اهداف توسعه اقتصادی	۱۱
گفتار سوم - شاخص‌های توسعه اقتصادی	۱۱
مبحث سوم - توسعه فرهنگی	۱۳
گفتار اول - تعریف توسعه فرهنگی	۱۳
مبحث چهارم - توسعه سیاسی	۱۴
گفتار اول - تعریف توسعه سیاسی	۱۴
گفتار دوم - شاخص‌های توسعه سیاسی	۱۴
گفتار سوم - موجبات و مکانیسم‌های (شرایط) توسعه سیاسی	۱۵
مبحث پنجم - توسعه اجتماعی	۱۶
گفتار اول - تعریف توسعه اجتماعی	۱۶
گفتار دوم - تفاوت توسعه و رشد	۱۷
بخش سوم - مفهوم اصطلاح کشورهای در حال توسعه	۱۷
مبحث اول - تقسیم‌بندی کشورها از لحاظ توسعه‌یافتگی	۱۷
فصل دوم: مباحثی چند راجع به شرکت‌های چندملیتی	۲۱
بخش اول - اصطلاح شرکت‌های چندملیتی	۲۲

- مبحث اول- شرکت‌های چندملیتی جزو تابعان حقوق بین‌الملل یا اعضای جامعه‌ی بین‌الملل ۲۳
- گفتار اول- انواع شرکت‌های چندملیتی ۲۴
- ۱- شرکت‌های چندملیتی از لحاظ شکل سازمانی ۲۴
- ۲- شرکت‌های چندملیتی از لحاظ نوع فعالیت ۲۵
- گفتار دوم- تعریف شرکت مادر ۲۶
- گفتار سوم- تعریف شرکت هلدینگ ۲۶
- گفتار چهارم- شرکت‌های وابسته ۲۷
- گفتار پنجم- شرکت‌های فرعی ۲۸
- مبحث دوم- دولت میزبان و رفتار با شرکت‌های چندملیتی ۲۹
- گفتار اول- تعریف کشور میزبان ۲۹
- الف- شرکت‌های داخلی کشور میزبان ۲۹
- مبحث سوم- شخصیت‌های حقوقی شرکت‌های چند ملیتی ۲۹
- گفتار اول- خصایص شرکت‌های چند ملیتی ۳۰
- گفتار دوم- اهداف شرکت‌های چند ملیتی ۳۱
- گفتار سوم- امتیازات شرکت‌های چند ملیتی ۳۱
- گفتار چهارم- وضعیت حقوقی شرکت‌های چند ملیتی ۳۱
- گفتار پنجم- ساختار شرکت‌های چند ملیتی ۳۳
- گفتار ششم- ظرفیت‌های اقتصادی شرکت‌های چند ملیتی ۳۴
- بخش دوم- تعریف تابعیت شرکت‌های چند ملیتی ۳۷
- مبحث اول- تابعیت شرکت بر مبنای قضیه‌ی بارسلونا تراکشن ۳۸
- گفتار اول- دولت‌ها و اعطای تابعیت به اشخاص حقوقی (شرکت‌های چند ملیتی) ۳۸
- گفتار دوم- وجود علقه‌ی عملی و واقعی شرکت‌های چند ملیتی ۴۰
- گفتار سوم- قضیه‌ی نوته بام ۴۰
- بخش سوم- تعریف سرمایه‌گذار خارجی در شرکت‌های چند ملیتی ۴۱
- مبحث اول- انواع سرمایه‌گذاری خارجی توسط شرکت‌های چند ملیتی ۴۱
- گفتار اول- سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی ۴۱
- گفتار دوم- انواع سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی توسط شرکت‌های چند ملیتی ۴۲
- الف- سرمایه‌گذاری مستقل خارجی ۴۲
- ب- سرمایه‌گذاری مشترک خارجی (شرکت‌های مختلط) ۴۳

ج- سرمایه‌گذاری مشترک قراردادی.....	۴۳
د- سرمایه‌گذاری مشترک سهامی.....	۴۴
گفتار سوم- انواع سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی از بعد اجرایی.....	۴۴
گفتار چهارم- سرمایه‌گذاری غیرمستقیم خارجی.....	۴۵
۱- تعریف سرمایه‌گذاری غیرمستقیم خارجی.....	۴۵
گفتار پنجم- سرمایه‌گذاری خارجی مقدمه‌ای برای رشد و رسیدن به هدف.....	۴۶
مبحث دوم- مدیریت دانش در شرکت‌های چندملیتی.....	۴۶
گفتار اول- سیستم‌های کنترلی در شرکت‌های چندملیتی.....	۴۷
گفتار دوم- امر بین چندملیتی و جهانی.....	۴۸
گفتار سوم- آموزش در شرکت‌های چندملیتی.....	۴۸
گفتار چهارم- مزایای شرکت‌ها، چندملیتی نسبت به شرکت‌های ملی.....	۴۹
مبحث سوم- تمرکز و هدف تکنولوژی چندملیتی‌ها.....	۵۰
گفتار اول- هدف عمده‌ی اتحادیه‌ها در شرکت‌های چندملیتی.....	۵۱
گفتار دوم- نگاهی به مهمترین شرکت‌ها، چندملیتی و درآمد آن‌ها.....	۵۳
فصل سوم: آثار مثبت و منفی شرکت‌های چندملیتی در فرایند توسعه‌ی کشورهای	
در حال توسعه.....	۵۵
بخش اول- دیدگاه‌های نظری منطبق با این قضیه.....	۵۶
مبحث اول- نقش مثبت شرکت‌های چندملیتی در کشورهای در حال توسعه.....	۵۸
گفتار اول- منافع تکنولوژی شرکت‌های چندملیتی.....	۵۸
گفتار دوم- ارتباطات کاری و رویه‌های اشتغال شرکت‌های چندملیتی.....	۵۹
گفتار سوم- پرداخت مالیات.....	۵۹
گفتار چهارم- رقابت فزاینده‌ی شرکت‌های چندملیتی.....	۵۹
گفتار پنجم- توسعه و بهبود رفاه.....	۵۹
گفتار ششم- ثبات و استحکام.....	۶۰
بخش دوم- دیدگاه‌ها و اثرات منفی نسبت به شرکت‌های چندملیتی.....	۶۰
مبحث اول- نقش منفی شرکت‌های چندملیتی در کشورهای در حال توسعه.....	۶۱
گفتار اول- ویژگی انحصاری شرکت‌های چندملیتی.....	۶۱
گفتار دوم- مشکلات تکنولوژی شرکت‌های چندملیتی در کشورهای در حال توسعه.....	۶۲
گفتار سوم- مالیات شرکت‌های چندملیتی در کشور میزبان.....	۶۲

گفتار چهارم- اهداف سیاسی شرکت‌های چندملیتی	۶۳
گفتار پنجم- اهداف اقتصادی شرکت‌های چندملیتی	۶۴
گفتار ششم- اهداف نظامی شرکت‌های چندملیتی	۶۵
گفتار هفتم- عملکردهای منفی شرکت‌های چندملیتی	۶۶
گفتار هشتم- رشوه‌خواری (ارتشاء) در شرکت‌های چندملیتی	۶۹
گفتار نهم- جلوگیری شرکت‌های چندملیتی از تأسیس صنایع مادر در کشورهای در حال توسعه	۷۰
مبحث دوم- زبان و شرکت‌های چند ملیتی	۷۱
مبحث سوم- شرکت‌های چندملیتی و انواع روش‌ها و ابزارهای نفوذ فرهنگی	۷۲
گفتار اول- مرحله‌ی تقابل و اثرگذاری	۷۲
گفتار دوم- مرحله‌ی تحلیل	۷۳
گفتار سوم- مرحله‌ی تاجم فرهنگی	۷۳
گفتار چهارم- هضم فرهنگی	۷۴
گفتار پنجم- استیلای فرهنگی	۷۴
گفتار ششم- همسازی فرهنگی	۷۷
گفتار هفتم- مصالحه فرهنگی	۷۷
گفتار هشتم- اجتناب فرهنگی	۷۸
گفتار نهم- هم‌افزایی فرهنگی	۷۸
مبحث چهارم- استفاده شرکت‌های چند ملیتی از ابزار فرهنگی تغیر الگوی مصرف بازار هدف ..	۷۹
گفتار اول- شرکت‌های چندملیتی ارائه دهنده الگوهای رفتاری	۸۰
گفتار دوم- حفظ ارزش‌های فرهنگی در برابر نفوذ شرکت‌های چند ملیتی ها	۸۱
فصل چهارم: بررسی علل توسعه‌یافتگی کشورهای در حال توسعه	۸۳
بخش اول- نظم نوین اقتصادی و قاعده حاکمیت بر منابع طبیعی	۸۴
مبحث اول- نظم نوین اقتصادی	۸۴
گفتار اول- قاعده حاکمیت دائمی کشورها بر منابع طبیعی	۸۵
بخش دوم- مطالعه‌ی توسعه‌یافتگی کشورهای در حال توسعه شرق آسیا و موفقیت‌های آن‌ها	۸۶
مبحث اول- عوامل نه‌گانه توسعه‌یافتگی کشورهای در حال توسعه (شرق آسیا)	۸۶
مبحث دوم- مالزی و نقش شرکت‌های چندملیتی در توسعه‌ی این کشور	۸۹
مبحث سوم- سنگاپور و نقش شرکت‌های چندملیتی در توسعه‌یافتگی این کشور	۹۰

مبحث چهارم- تایوان و نقش شرکت‌های چند ملیتی در توسعه‌ی این کشور.....	۹۲
مبحث پنجم- هنگ کنگ و نقش شرکت‌های چند ملیتی در توسعه‌ی این کشور.....	۹۴
مبحث ششم- کره‌ی جنوبی و نقش سرمایه‌گذاری خارجی در توسعه‌ی این کشور.....	۹۴
مبحث هفتم- چین و نقش شرکت‌های چند ملیتی در توسعه‌ی این کشور.....	۹۶
گفتار اول- عوامل موفقیت چین در امر توسعه.....	۹۷
مبحث هشتم- تایلند و نقش شرکت‌های چند ملیتی و راه‌های دستیابی این کشور به فرایند توسعه.....	۱۰۰
مبحث نهم- ایران و حضور شرکت‌های چند ملیتی.....	۱۰۱
گفتار اول- نیت شرکت توسط سرمایه‌گذار خارجی در مناطق آزاد تجاری ایران.....	۱۰۲
بخش سوم- جریان سرمایه در کشورهای در حال توسعه.....	۱۰۳
مبحث اول- جبران کمبود سرمایه کشورهای در حال توسعه با سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی.....	۱۰۳
گفتار اول- استقراض بین‌المللی.....	۱۰۴
گفتار دوم- صندوق بین‌المللی پول.....	۱۰۴
گفتار سوم- بانک جهانی.....	۱۰۵
گفتار چهارم- مؤسسه‌ی توسعه بین‌المللی.....	۱۰۵
بخش چهارم- کنترل حقوقی شرکت‌های چند ملیتی عالمی ای توسعه‌یافتگی کشورهای در حال توسعه.....	۱۰۶
مبحث اول- خود کنترلی.....	۱۰۷
مبحث دوم- کنترل داخلی.....	۱۰۸
مبحث سوم- کنترل خارجی.....	۱۰۹
فصل پنجم: معاهدات حمایت از سرمایه‌گذاری، سلب مالکیت، مسئولیت چهار روش‌های حل و فصل اختلافات بین شرکت‌های چند ملیتی و کشورهای میزبان در حال توسعه.....	۱۱۱
بخش اول- معاهدات حمایت از سرمایه‌گذاری.....	۱۱۲
مبحث اول- حقوق مالکانه بیگانگان و حمایت از حقوق مکتسبه آنها.....	۱۱۳
بخش دوم- سلب مالکیت و پرداخت غرامت.....	۱۱۴
مبحث اول- انواع سلب مالکیت.....	۱۱۴
گفتار اول- سلب مالکیت در رویه‌ی عهدنامه‌ای دولت‌ها.....	۱۱۵
گفتار دوم- پرداخت غرامت.....	۱۱۵

گفتار سوم- تضمین و تعهدات ناشی از قوانین دولت میزبان نسبت به سرمایه‌گذاران خارجی	۱۱۶
مبحث دوم- معیارهای رفتار با بیگانگان	۱۱۷
گفتار اول- معیار ملی	۱۱۷
گفتار دوم- معیار حداقل رفتار با بیگانگان	۱۱۷
گفتار سوم- معیار رفتار ملت‌های کاملاً الوداد	۱۱۹
بخش سوم- مسئولیت شرکت‌های چندملیتی	۱۲۰
مبحث اول- مسئولیت جهانی شرکت‌های چندملیتی	۱۲۰
گفتار اول- سازمان جهانی ملل متحد و اصول ده گانه شرکت‌های چندملیتی	۱۲۱
گفتار دوم- تعهدهای ورشکستگی شرکت‌های چندملیتی	۱۲۲
گفتار سوم- حداقل استانداردهای بین‌المللی زیست‌محیطی	۱۲۲
گفتار چهارم- شرکت‌های چندملیتی و حقوق بشر	۱۲۴
بخش چهارم- حل و فصل اختلافات بین دولت میزبان و سرمایه‌گذار خارجی	۱۲۵
مبحث اول- داوری	۱۲۸
گفتار اول- مفهوم داوری	۱۲۸
گفتار دوم- مبنای داوری	۱۲۸
گفتار سوم- تعریف داوری	۱۲۸
گفتار چهارم- اصول حاکم بر داوری	۱۲۹
گفتار پنجم- اداره‌ی داوری	۱۲۹
مبحث دوم- کمیسیون حقوق تجارت بین‌الملل سازمان ملل متحد (یونکترا)	۱۲۹
مبحث سوم- مرکز داوری ایکسید	۱۳۱
گفتار اول- ارکان مرکز داوری ایکسید	۱۳۱
گفتار دوم- اهداف دولت‌ها از تشکیل مرکز داوری ایکسید	۱۳۱
گفتار سوم- داوری بازرگانی خارج از نظام ایکسید	۱۳۵
نتیجه‌گیری	۱۳۷
پیشنهادهای	۱۳۹
اختصارات	۱۴۰
فهرست منابع و مآخذ	۱۴۱